

DR. ORIOL MARFÀ I PAGÈS, *ENGINYER AGRÒNOM*

La vinya i el seu encaix en el medi rural argentoní d'avui

1. Síntesi històrica del cultiu de la vinya al Maresme

En els seus epigrames el poeta Marcial destaca les qualitats dels vins laietans. A l'E-dat Mitjana els vins del Maresme foren també molt apreciats per la noblesa i el clergat de casa nostra i, posteriorment, també ho foren, d'apreciats, per la burgesia barcelonina dels segles XVIII i XIX (Llobet, 1955). És clar, doncs, que la vinya ha estat present en l'agricultura maresmenca des de temps antics i que els vins produïts al Maresme han gaudit d'anomenada més enllà de l'àmbit comarcal. Aquesta tradició vitícola i la qualitat dels vins que en resulten rau en l'esforç i el saber fer dels pagesos i dels vinaters, però també en les bones condicions climàtiques i edàfiques dels vessants assolellats i arrecerats de la Serralada Litoral.

Com assenyala Fradera (1980) "... des de finals del segle XVII fins a mitjan segle XIX les estructures agràries a la comarca es transformen notablement.... Quant a la distribució dels conreus, el fet primordial en aquesta etapa, és la progressiva i irreversible afirmació de la vinya com a conreu hegemònic...". Malgrat els estralls produïts en les vinyes del Maresme per la malaltia fúngica anomenada oïdium o cendrosa (1852-1855), la desfeta de les vinyes franceses a partir de la invasió de la fil·loxera (1865) va promoure l'increment

de la superfície de vinya augmentant de les 5.700 Ha de l'any 1863 (Llobet, 1948) a unes 11.000 Ha l'any 1890, és a dir que la vinya va ocupar tant com el 35% de la superfície comarcal (Pujolràs, 1982). Però la plaga de la fil·loxera avançava de manera implacable. L'any 1882, se'n detectà a Tordera (Llobet, 1955) i el 1886 a Badalona; per tant, tot el Maresme era infestat. La desfeta fou d'una magnitud tal que l'any 1900 hi havia a la comarca, únicament 900 Ha de vinya en bones condicions (Llobet, 1955). Les conseqüències de la plaga foren també un canvi de la relació contractual entre el pagès i el propietari de les terres, en detriment del pagès, que va passar de rabassaire a parcer. No obstant, la

replantació de la vinya amb peus americans, resistents a la fil·loxera, va permetre la recuperació parcial del cultiu de la vinya al Maresme. El moviment cooperatiu i l'adopció de les modernes tècniques enològiques a Alella i a alguns pobles veïns a partir de 1906, i la creació, l'any 1933, de la denominació d'origen (D.O) Alella que emparava els termes d'Alella, Cabrils, El Masnou, Montgat, Vilassar de Dalt, Teià i Tiana van permetre la represa i la continuïtat d'algunes explotacions vitícoles mercès, també, a l'elaboració de vins acreditats en els pobles inclosos en la D.O. En els pobles maresmenecs no inclosos en la D.O. Alella, com ara Argentona, Mataró, Llaveneres i tots els del partit judicial d'A-

Verema 2004 a can Volart

renys de Mar, el context fou menys favorable. Tot i la represa del cultiu de la vinya del primer terç del segle passat "...una gran crisi motivada per l'excendent de vi el 1935 i la guerra civil mataren aquesta puixança..." (Rosés et al., 1989). D'aleshores fins a les darreries de la dècada dels 90 la disminució de la superfície de vinya a nivell comarcal va anar minvant;

Malgrat la represa durant el primer terç del segle passat, la vinya a Argentona experimenta una progressiva disminució de la superfície conreada, passant de 454 Ha l'any 1944 a poc menys de 7 Ha l'any 1996

així, l'any 1962 hi havia registrades al Maresme 1.760 Ha de vinya; l'any 1973, 1.629 Ha; l'any 1977, 796; l'any 1986, 368 i l'any 1996, 280 Ha. En els pobles de la D.O. Alella les superfícies de vinya també van anar minvant; per exemple, a Alella l'any 1944 es van comptabilitzar 439 Ha de vinya; l'any 1978, 219

Ha i l'any 1996, 96 Ha. En els pobles maresmenecs de la D.O. Alella l'any 1996 hi havia registrades 241 Ha (Anònim, 1996). Per tant, en els pobles del Maresme no emparats per la D.O. Alella l'any 1996 hi havia registrades només 39 Ha de vinya.

No obstant, l'acreditament centenari del vins de la D. O. Alella i l'augment de la demanda de vins embotellats de qualitat han permès, en els darrers vuit anys, una redreçament del cultiu de la vinya a l'entorn de la D. O. Alella. En efecte, de les 280 Ha de l'any 1996 a tot El Maresme s'ha passat a les 347 Ha actuals. Això, tenint en compte la competència desigual per l'ús del territori que comporta la desbocada ocupació urbana del sòl disponible i l'alt preu del sòl urbanitzable o amb expectatives de ser-ho. Aquest fet és prou indicatiu pel que fa a la rendibilitat de la vinya en la D.O. Alella.

De moment però, els municipis incorporats posteriorment a la D.O. Alella, en concret Argentona, encara no han experimentat la revifalla abans esmentada quant a l'augment de la superfície de vinya en els seus termes municipals.

2. Síntesi històrica del cultiu de la vinya a Argentona

Naturalment, Argentona participà de les circumstàncies descrites en l'epígraf anterior pel que fa al cultiu de la vinya. Tradició ancestral, puixança en la segona meitat del segle XIX, desfeta deguda a la fil·loxera –diagnosticada per primer cop l'any 1888, segons Carreras Candi–, represa durant el primer terç del segle passat i progressiva disminució de la superfície conreada, en efecte: 454 Ha l'any 1944; 157 Ha l'any 1973; 11 Ha l'any 1986 i poc menys de 7 Ha l'any 1996.

El terme municipal d'Argentona no ha estat sota l'emparament de la D.O. Alella fins fa relativament pocs anys. Per tant, els vinyataires argentonins no gaudien dels avantatges derivats de la pertinença a la D.O. Per altra banda, la propietat de les terres del medi rural argentoní era, i és encara en part, en mans de pocs propietaris; per exemple, l'any 1950 el nombre de propietaris per cada 100 Ha era de 9,1, el segon més baix al Maresme després del terme de Dosrius. Aleshores les vinyes eren menades, en la seva gran majoria, per parcers. De tal manera que un gran nombre d'aquests menaven petites porcions de vinya en les terres dels grans propietaris. Era, per altra banda, en els grans casals i, per tant, en mans dels seus amos, on hi havia els cellers més grans i ben equipats (Can Comalada, Can Cabanyes, Can Calopa, Can Gallifa, Can Bramona,

etc...). A tall d'exemple, en la propietat de Can Cabanyes, al veïnat de La Pujada, als anys 50 del segle passat, va haver-hi una seixantena de parcers (comunicació personal de P. Busquets). Tot això atorgava un caràcter de microexplotacions a la majoria de vinyes de la nostra vila. Aquest fet i la manca de moviment cooperatiu, feia que les millores tècniques no s'incorporessin ni al cultiu ni a l'elaboració del vi. De manera que sovint el vi es venia a doll (*a granel*) a nivell local i també solia malvendre's per a l'elaboració de vinagres. Tot plegat va conduir inexorablement al deteriorament de les rendes dels vinyataires i, en definitiva, a l'abandonament de les vinyes.

3. Encaix de la vinya en el medi rural argentoní actual

Com hem vist abans, cap al final dels anys 70 la superfície de vinya a Argentona era ja purament testimonial. Progressivament els vessants que abans ocupava la vinya, que havien estat inicialment desforestats i com a conseqüència del conreu força erosionats, van esdevenir masses arbrades amb pi pinyoner. Dues fotografies d'un mateix paratge dels vessants argentonins, distanciades quaranta anys, ens permetrien copsar la radical transformació del paisatge rural que ha experimentat el nostre terme municipal. Molts vilatans en són testimonis. La qüestió no tindria més importància; un paisatge humanitzat es transforma sovint acceleradament, com és el cas, per exemple, de les transformacions paisatgístiques associades a la reconversió d'un secà en un regadiu. Però el cas argentoní és força particular. No és massa freqüent que un territori cultivat esdevingui en un període relativament breu un

territori arbrat. Però malgrat aquesta singularitat tampoc hi hauria massa més a dir. No obstant, en el cas que ens ocupa l'àrea arbrada no és precisament un bosc en els termes ecològics de la paraula bosc. En realitat és una brolla arbrada amb una pineda secundària de pi pinyer. El pi pinyer és una espècie resinosa la fusta de la qual té, avui dia, poc valor; per tant la seva explotació no és gaire rendible. En conseqüència no hi sol haver gestió forestal per part dels propietaris i, aleshores, la quantitat de biomassa susceptible de ser cremada sol ser considerable. Al que s'ha dit, s'hi afegeix, en primer lloc una gran freqüentació —pròpia de les zones periurbanes—, sovint hi ha urbanitzacions entremig de la pròpia massa arbòria i, per a reblar-ho les masses arbrades solen arribar prop dels nuclis urbans. Tot plegat configura un escenari que caldria esmenar.

Pel que fa al tema que ens ocupa, cal preguntar-se: Quin paper pot jugar la vinya en aquest context?

En primer lloc, cal considerar el potencial edàfic i climàtic dels nostres vessants assolellats. Els sòls d'aquests vessants solen ser, en termes edafològics entisols, és a dir sòls poc desenvolupats a partir d'una roca granítica meteoritzada ("sauló"). Tot i que són sòls poc o molt poc profunds, les arrels de la vinya poden penetrar en la roca mare meteoritzada i trobar-hi suficient humitat. El règim pluviomètric és el típic del clima mediterrani humit o subhumit amb estius secs. El règim tèrmic és temperat amb una mitjana de mitjanes d'uns 14°C i el risc de glaçades durant el període vegetatiu de la vinya, és baix. El règim d'insolació

és elevat, afavoreix la maduració del raïm i limita el desenvolupament de certes malalties fúngiques. Tenint en compte les esmentades característiques edafoclimàtiques, la vinya prospera en els vessants de mitjana pendent de la nostra vila, especialment si pot dotar-se d'un sistema d'irrigació localitzat d'implantació durant els dos primers anys i millor encara si disposa de reg localitzat permanent com a irrigació d'emergència per a períodes de sequera perllongada; una sistematització del sòl en petites terrasses permetria la mecanització i reduiria l'erosió. Moltes de les noves vinyes de la D.O. Alella, encara que no totes, són un bon exemple d'implantació de vinyars per als vessants assolellats argentonins.

El fet que el terme d'Argenton estigui emparat per la D.O. Alella és un valor afegit que d'antuvi gaudirien les vinyes del municipi. Cal tenir en compte, a més, que la demanda actual de sòl per a la plantació de vinyes en

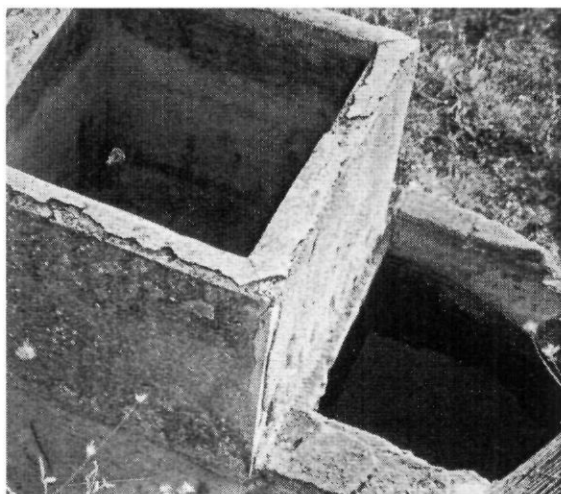
la D.O. supera l'oferta.

Pel que fa a la gestió del territori, la implantació de vinyes en una franja intermèdia entre les zones més planes —de vocació clarament hortícola—, i les zones de major pendent i/o obagues —de vocació clarament forestal—, fora una barrera de protecció front als incendis forestals; també un fre a l'acció de certs animals, que solen refugiar-se en les zones arbrades i que actualment solen malmetre els conreus hortícoles contigus.

Quant al paisatge, la seqüència: horta-vinya-bosc afegeix diversitat cromàtica i textural i, en definitiva, contribueix a l'augment de la qualitat paisatgística. Un valor, aquest, difícilment mesurable però cada cop més apreciat per la nostra societat.

Des del punt de vista sociocultural, la represa de la vinya a Argenton permetria recuperar la memòria col·lectiva en el sentit més viu del terme i donaria encara més sentit al manteniment i a la recuperació del patrimoni cultural

La vinya d'en Miquel
Pallarolas de can Dangla,
al veïnat de Sant Jaume

Cisterna de vinya per
recollir aigua de la pluja

i arquitectònic associat a la vinya i al vi que és tan i tan valuós i abundós en la nostra vila.

En conclusió, pensem que tant des de la perspectiva agrícola, com pel que fa a l'ordenació i la bona gestió del territori, com des del punt de vista sociocultural, el cultiu de la vinya fora una alternativa plausible per al medi rural argentí i també, de retruc, per al medi urbà.

Referències bibliogràfiques

- ANÒNIM, 1996 *Registro vitícola. Provincia de Barcelona*. Ed. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación. ISBN: 84-491-0168-9. Madrid.
- FRADERA, 1980 *Tres etapes de l'agricultura al Maresme, aproximació històrica*. En: *L'ordenació del territori i l'agricultura en comarques densament pobla-*

des: 41-48. Ed. Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya. ISBN: 84-7080-125-2

LLOBET, S. 1955 *De geografia agraria de la comarca del Maresme* (Barcelona). Estudios Geográficos, 58: 23-71. Ed. Instituto "Juan Sebastián Elcano". Madrid.

LLOVET, S. 1948 *Contribución al estudio general de la agricultura en la provincia de Barcelona*. Anales de la Escuela de Peritos Agrícolas, VII. Barcelona.

PUJOLRÁS, 1982 *La viticultura al Maresme*. L'atzavara, 4(IV): 41-44. "Butlletí de la Secció de Ciències Naturals del Museu Comarcal del Maresme". Mataró

ROSÉS, J. et al. 1989 *El Maresme. Diversificació i aprofitament intensiu del territori*. Col·lecció Catalunya comarcal. Ed. Caixa d'Estalvis de Catalunya. ISBN: 84-87135-00-5. Barcelona

JARDINERIA LA FONT

CONSTRUCCIÓ, CONSERVACIÓ
I MANTENIMENTS DE JARDINS

CARLES TERRICABRAS
Tel. 629 03 93 93 / Fax 93 756 08 61
jlafont@telefonica.net

